

חינוך

מכתב גלוי להורים לרגל קבלת תעודות ילדם

הרב יונה גודמן, מינהל חינוכי - רשת ישיבות ואולפנות בני עקיבא

רגע קבלת תעודת הציונים עלול לעורר מתח בין ההורים לילדם ולהביא את הילד לידי כעס ותסכול. מאידך, הוא עשוי גם להיות נקודת מוצא לצמיחה משפחתית וחינוכית. בדברים הבאים נעלה מספר המלצות כיצד אנו, ההורים, יכולים להפוך את המפגש עם בננו בעת העיון בתעודתו למפגש בונה ומעצים.

קשה לומר ששיטה אחת עדיפה על רעותה. על כל הורה לבחור את המתאים לו ולבנו, אך אין ספק כי התבוננות קצרה זו בהורים מלמדת הרבה עליהם, על יחסם לבנם, על תפיסתם את עצמאותו ועוד. נזכרתי בסיפור זה כאשר החילתי להרהר על האופן שבו מתייחסים ההורים לתעודה (המכונה 'תעודת ציונים' או 'תעודת מחצית'. להלן נכנה אותה 'תעודה') שבנם מביא הביתה. אין ספק כי אילו היינו נוכחים בבתי שונים בעת שהילד מביא הביתה את תעודתו, ניתן היה לזהות מנעד דפוסי התנהגות שונים ומגוונים, המבטאים את תפיסתם ההורית והחינוכית של הוריו.

יש להניח כי הורה אחד כלל לא מתעניין בתעודה; אחר מעיף מבט קצר, ממלמל "יפה מאוד" ומניח; רבים בוודאי יושבים עם הילד ומעיינים אותו בציונים (יש עוד משהו בתעודה חוץ מציונים? ייתכן, אך אין זה חשוב. בעיני הורה זה, עיקר העניין בבית הספר הוא בהישגים הלימודיים). אף אופן העיון בציונים משתנה מהורה להורה. רבים

שלום רב,

שח לי פעם מנהל ישיבה תיכונית פנימייתי, כי אחד הדברים שהוא אוהב לעשות ביום הראשון של שנת הלימודים הוא להתבונן ולראות כיצד מגיעים לישיבה התלמידים החדשים, המצטרפים לכיתה ט', וכיצד הם מארגנים את הציוד שלהם. יש ילד שמגיע בטרמפ עם השכנים, תרמיל על גבו, ללא ליווי הוריו (שבוודאי נפרדו ממנו בהתרגשות בבית); יש מי שמגיע עם הוריו, המסייעים אותו עד רחבת הפנימייה. בתוך המכונת הילד מקבל נשיקה (חפזה. שהחברים לא יראו...) ומשם הוא צועד בגפו לחפש את חדרו;

יש מי שהוריו מלווים אותו עד החדר, יושבים ומתבוננים בו באהדה בעת שהוא מחליט כיצד ולאן לפרוק את חפציו; אחרונים (חביבים?) מלווים אותו לחדר, והילד הוא שיושב ומתבונן באימו בשעה שהיא פורסת את הסדינים על מיטתו, מנקה את ארונו, מסדרת בו את כל בגדיו וחפציו ולקינוח שוטפת את הרצפה...

”
חשוב מאוד לשים לב
למסרים החינוכיים
הגלומים בהתנהגותנו
בזמן שאנו
מעיינים בתעודה
”

תכנון השיחה:

יש לתכנן את עיתוי השיחה ומיקומה. פעמים רבות מדי אנו מקיימים "שיחה אישית" בנוכחות ילדים אחרים, או בעיתוי שבו צד אחד עייף, ממהר וכו'. יש לדאוג לתנאים נוחים המאפשרים פרטיות לילד, ולעיתוי המתאים לשני הצדדים.

מבנה השיחה:

סוגרים מחצית. תעודה מקבלים רק פעמיים בשנה וזו גם תדירות השיחה המתקיימת סביבה. מומלץ להרחיב את השיחה לסיכום כללי, ללא קשר ללימודים, של מחצית השנה שחלפה. אם כן, נתחיל בשיחה כללית על מחצית השנה שהייתה עוד בטרם נעיין יחדיו בתעודה עצמה:

מה הם ערכי היסוד שאנו, כהורים, מבקשים שילדינו יפיקו מבית הספר

1. ניתן לומר לילד כי לפני שנעיין בתעודה הרשמית חשוב לנו לשמוע אותו, לאו דווקא בענייני הלימודים. כדאי לשאול אותו מאילו מהדברים שעשה או שאירעו לו בחצי שנה האחרונה הוא מרוצה (יש להדגיש שאין הכוונה רק ללימודים, אלא למכלול תחומי החיים: חוגים, חיי חברה וכו')?

לפי הצורך ואופי הילד, ניתן לשאול אותו שאלות מכוונות. יש ילדים שיקל עליהם להשיב על שאלות ממוקדות: "בגרף של 1-10, עד כמה אתה מרוצה מהתקדמותך בכדורסל העונה?". השאלה מלמדת אותו שאנו מתעניינים בנושאים החשובים לו באמת, ולא רק ממוקדים בהישגיו הלימודיים. כך ניתן לפתח שיחה נעימה שיש בה סקירה וסיכום מסוים של עשייתו במחצית השנה שחלפה.

2. ביחס לבית הספר, ראוי תחילה לשוחח על יחסו לכלל הווי בית הספר שבו הוא לומד, ללא קשר לתעודה. כדי להיכנס לשיחה ניתן לשאול, למשל: "האם אתה ממליץ שנשלח את אחיך ללמוד בבית הספר הזה? מדוע?". שאלות נוספות יכולות להיות: "יש מי שטוען שבית הספר שלך משקיע הרבה בטיפוח ערכים ולא רק בלימודים. לדעתך זה נכון?".

3. כדאי לסייע לילד לזהות את הדברים החיוביים שהוא חווה בבית הספר השנה. ניתן לשאול: "ספר על הפעילות המעניינת ביותר ("הכי כיפית") שהייתה לכם במחצית

מתחילים מהציונים החשובים להם: אנגלית, מתמטיקה וכן הלאה; אחרים מעיינים בציונים לפי סדר הופעתם בתעודה, ממלמלים "יפה מאוד" על כל ציון גבוה (שהרי ברור שבני חכם ואלו הציונים המצופים ממנו), ומתעכבים רק על ציונים נמוכים יותר. בפנים רציניות הם שואלים: "מה קרה?" ומזכירים לילד שהוא חייב לשפר את הציון במהלך המחצית הבאה.

למותר להסביר את המשמעות העמוקה של התנהגויות הוריות שונות אלו. כולן כאחד מהוות פן בחינוכו של הילד, ומלמדות אותו על יחסו לחיים, למידות, ללימודים, לחברה, לציונים, להישגיות, לכישלונות ועוד.

דווקא משום כך ראוי לשים לב למסרים החינוכיים הגלומים בהתנהגותנו בזמן שאנו מעיינים בתעודה, ולתכנן בתבונה את תגובותינו ברגעים חשובים אלו.

לדעתנו, כפי שהתעודה מהווה אמצעי המעיד על הילד ופועלו בתחום הלימודי, כך התנהגותנו בעת קבלת התעודה מלמדת עלינו ועל ערכינו.

אין ספק כי המסרים שנרצה להעצים במסגרת השיחה עם הילד ביחס לתעודתו משתנים ממשפחה למשפחה ומילד לילד. ננסה בע"ה להעלות כאן כמה רעיונות העשויים לשמש נקודת מוצא לגיבוש העמדה המשפחתית כלפי נושא חשוב זה.

נקודות למחשבה לפני המפגש עם הילד:

כיצד הגבנו בשנה שעברה כשילדינו הציגו בפנינו את התעודות? מה עשינו, מה אמרנו, ומה שדרה התנהגותנו לילדים שלנו? האם יש מסרים שנרצה השנה לשנות או להוסיף במפגש שנקיים עם ילדינו בעת הצגתם את תעודתם?

מה הם ערכי היסוד שאנו, כהורים, מבקשים שילדינו יפיקו מבית הספר (ידע וציונים? בניין תורני? מידות? ערכים? התנהלות חברתית בריאה? תרומה לחברה?)? כיצד נוכל להדגיש את ציפיותנו במסגרת השיחה שלנו עם ילדינו בנושא התעודה?

זו", או: "באיזה תחום אתה מרגיש שהצלחת השנה יותר מבשנה שעברה?" (למותר לציין שהשאלות, בחלקן, מתאימות יותר לילדים בגיל בית ספר יסודי, ובוגרים יותר עלולים לראות בהן "חפירה").

4. רכיב מרכזי בהתפתחותו של הילד הוא חיי החברה שלו. כדאי להתייחס גם לממד מרכזי זה במסגרת השיחה. בין השאר ניתן לשאול: "האם אתה יודע להצביע על דברים טובים שלמדת

מחברים אחרים בכיתה? מהם?"; "האם היית חבר טוב השנה?"; "האם אתה עוזר לחברים אחרים?". כמובן, נוסח השאלות צריך להתאים לגיל הילד, ולשמש נקודת פתיחה לשיחה נעימה על תחושותיו ביחס למקומו החברתי.

5. מבט רחב על התקופה שחלפה יכול להיווצר, אם נציין בפני הילד שאנו יודעים כי התעודה משקפת רק חלק מפועלו בחודשים האחרונים. ניתן לבקש ממנו שימציא בעצמו תעודה שתשקף את מנעד תחומי עשייתו במחצית השנה שחלפה. עליו לקבוע את התחומים המופיעים ב'תעודת חיים' זו, ולכלול בה מגוון תחומים שבהם יוכל לתת לעצמו ציון 'מצטיין'.

6. למותר לציין כי השאלות צריכות להוביל לשיחה נעימה, תוך הקפדה ששיחה זו לא תיתפס בעיני הילד כחקירה.

התבוננות בתעודה עצמה

כאמור, הדברים שבהם אנו מתבוננים בתעודה והדברים שמהם אנו מתעלמים, שניהם כאחד מבנים אצל ילדינו סולם ערכים. מכאן למחשבות הבאות:

1. מאחר שחשובים לנו מידותיו של בננו וערכיה של בתנו - ניטיב אם נעיין תחילה בהערות האיטיות ולא בציונים המספריים.
2. אם לימודי התורה למקצועותיהם חשובים לנו, יש לעיין תחילה בתחום זה ולהתייחס אליו לפני שעוברים לעיין בציוני לימודי החול, החשובים אף הם כמובן.
3. מבט מתוך 'עין טובה' נדרש גם מאתנו. גם בבואנו

לעיין בציונים המספריים שניתנו בתחום מסוים (לימודי קודש או לימודי חול), מומלץ להתחיל בציונים הגבוהים, לשבח את הילד עליהם, לשאול כיצד הצליח במקצוע זה וכן הלאה. רק לאחר מכן יש לעיין בנחת גם בציונים שאולי יש מקום לפרסם.

4. גם ציונים שדורשים שיפור מצריכים התייחסות בונה ונעימה. ראשית, יש לבחון אותם ביחס לעבר. ייתכן שציון מסוים הוא נמוך, אך גבוה יותר מאשר במחצית הקודמת ומשקף התקדמות מסוימת. שנית, יש לדון יחד במאמציו של הילד, ולבדוק איתו האם הוא חש שהוא מתאמץ דיו, גם אם הציון נמוך יחסית. אם לא, יש לנסות להבין מה מפריע לו לעשות כן. כדאי לשאול את הילד במה הוא כן מצליח במקצוע זה, ולבדוק עמו כיצד ניתן לסייע לו להשתפר יותר. המגמה היא להגיע לחשיבה משותפת, באווירה בונה ונעימה, על הישגיו במקצוע ועל הדרכים להמשיך ולהשתפר בו.

5. דוגמאות לשאלות להרחבת השיחה על התעודה:

- א. אילו תחומים היה ראוי לדעתך להוסיף לתעודה כדי לבטא טוב יותר את צמיחתך במחצית השנה האחרונה?
- ב. מה משמח אותך בתעודה?

מסרים רוחביים:

כאמור, מכלול השיח סביב תעודתו של הבן מבנה תפיסות חיים בנושאי יסוד חשובים, שלהם ראוי להיות מודעים. נאזכר שניים:

1. האם לדעתנו יש ערך עצמי ללימודים, או שאין הם אלא כרטיס כניסה למסגרת הלימודית הבאה במרוץ החיים? נדמה כי ראוי להדגיש גם את ערך הלמידה באשר היא, בוודאי זו של תורת ה' ומקצועות הקודש, אך גם של מקצועות החול. זאת ברוח דברי מהר"ל: "יש ללמוד חכמת האומות, כי למה לא ילמד החכמה שהיא מן השם יתברך, שהרי חכמת האומות גם כן מן השם יתברך שהוא נתן להם מחכמתו יתברך" (נתיב התורה פרק יד).

דו-שיח: שיחה משותפת מצריכה שניים. אם מצפים אנו שילדינו יפתחו ויספרו חוויות, מוטב אם נמצא את הדרך לספר אף אנו על חוויות ומסקנות משנות הלימודים שלנו. אף בתחום זה (של יכולת השיתוף) נדרשת דוגמה אישית.

אמון: אין-ספור מחקרים חינוכיים הוכיחו כי "נבואה מגשימה את עצמה". אם לאורך כל הדיון על מחצית השנה שחלפה ועל זו הצפויה נקרין אמון כן ביכולותיו, יתחזק אמון הילד בכישוריו ובע"ה הוא יעצימם.

חגיגה: עם סיום הדיון על כל היבטיו, יש לזכור כי בסופו של דבר הילד סיים שלב בחייו. ממרום גילנו, ייתכן כי מחצית שנה נוספת לא נראית לנו כה משמעותית, אך עבורו זהו סיום שלב משמעותי בחיים (יהיה זה סוף כיתה ג' עם הפנים לכיתה ד', או סיום מחצית שנה של כיתה י"א, על בגרויות החורף שבהן עמד). כדאי לציין יחד אתו, בשמחה, את צמיחתו בעוד חצי שנה משמעותית. ראוי לשקול קיום סעודה משפחתית כדי לחגוג עם הילד את מה שהסתיים, וכדי לאחל לו הצלחה רבה לקראת המחצית הבאה. כמובן, סעודה היא רק דוגמה אחת לחגיגות שכדאי ליצור. ניתן לקנות לו מתנה סמלית, להעניק כרטיס ברכה וכן הלאה. העיקר: לשמוח יחדיו על כל מה שהיה, ולצאת יחדיו בע"ה להמשך הדרך.

2. שיחה כה משמעותית, שיש בה משום סיכום מחצית שנה, אינה יכולה להישאר רק במישור הטכני. ראוי למצוא את הדרך לחבר את הדברים בעדינות לשאלות יסוד הנוגעות לתפקידנו בעולם, ולשאלות אמוניות בסיסיות, כמו הרצון לממש את הכישורים שהקב"ה נטע בתוכנו; הרצון למלא את ייעודנו בעולמו יתברך וכן הלאה.

דגשים לסיום:

יחסו למחנכים: המחנכים והמורים עמלים סביב השעון למען חינוך ילדינו. עלינו לוודא שבשיח עם ילדינו לא נשמיץ או נזלזל בהם. מותר לילד להעלות

נקודות לבידור מול מוריו, ומותר להורה ללבן נקודות של ביקורת שיש לבן על מורה זה או אחר. ברם, חלק זה של השיחה הינו גורם מחנך לא פחות משאר החלקים. הכבוד שבו נדבר על מחנכיו (אף אם יש ביקורת כלשהי על מי מהם), והצורה המכובדת והעניינית שבה נדרוש ממנו לדבר על בית הספר ועל מוריו, הם רכיבים מרכזיים בחינוך לכיבוד מבוגרים בכלל ומורים בפרט. למותר לציין את הנזקים הרבים הנוצרים כשהילד שומע את הוריו מדברים, חלילה, בזלזול על מחנכיו ומוריו. זאת ועוד: לעתים ילד המתקשה במקצוע מסוים משליך את רגשותיו על המורה, חש כי המורה דוחה אותו, או מאמין שהוא "נגדו". עלינו לכבד רגשות אלו, אך לנסות לסייע לילד להפריד בין יחסו למקצוע ובין יחסו למורה.

אחריות אישית: תנאי יסוד להמשך צמיחה בחיים הוא הבנתו של הילד כי האחריות על הישגיו בכל המישורים (רוחניים, ערכיים, חברתיים וגם לימודיים) מוטלת עליו. על השיחה לחזק תודעה זו ולא, חלילה, לשדר שהוא לומד כדי לרצות אותנו. אם ניקח אחריות על לימודיו, אם נחליט בעצמנו שיש צורך בחצי שעה נוספת של תרגול בעזרת שיעורי בית או בסיוע מורה עזר במקצוע מסוים, אנו עלולים להטמיע אצלו את המסר שאנו האחראים על המשך התקדמותו במעלות החיים. עלינו לבנות את השיחות באופן שימשיכו ללמדו שהאחריות לצמיחתו, הלימודית והרוחנית כאחת, מוטלת עליו.

זכני לגדל בנים ובני בנים חכמים ונבונים אוהבי ה' יראי אלוקים אנשי אמת זרע קודש בה' דבקים.

הצלחה רבה,
יונה גודמן